

Tüskés Tibor hagyatékából

Számos kiállítást szenteltek az elmúlt évtizedekben annak a tematikának, amely a Balatont állította középpontba a festészetben (Pl. 1960, 1962: *Balaton a festészetben*, Rippl-Rónai József Múzeum, Kaposvár; 1968: *A Balaton festői*, Vaszary Terem, Kaposvár). A grafikai ábrázolások viszont nem kerültek az ilyen tematikájú képzőművészeti kiállítások előterébe, pedig a 19. század elejétől kezdve számos balatoni tájat ábrázoló rajzot és sokszorosított grafikát ismerünk.

A katonai mérnök-tábornok, festő és grafikus Petrich András (1765–1842) 1821-ben például rajzot készített *A füredi Balaton-part fürdőházzal* címmel – ezt ma a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében őrzik. A 19. században a fürdőkultúra fellendülésével egyre több grafikus is felfedezte magának a tavat mint képtémát.

Tüskés Tibor, író-irodalomtörténész-szerkesztő hagyatékában mintegy tíz, a Balatonnal vagy a vízi világgal kapcsolatos grafika található. Ezek egy részét a *Jelenkor* című folyóirat szerkesztése idején kapta ajándékba a művészekről, némelyikük meg is jelent szerkesztése idején a folyóiratban. A pécsi *Jelenkorban* ugyanis 1959 és 1964 között számos Balatonnal kapcsolatos rajzot és festményt közölt, például Bernáth Aurél, Bizse János, Diskay Lenke, Lantos Ferenc, Simon Béla és Soltra Elemér műveit (*Jelenkor*, 4. évf., 1961/1. sz. 67.; 2. sz. 140, 158, 167.; 4. sz. 393.). Ezek a képek egyrészt a pécsi Modern Magyar Képtár anyagában lévő művek reprodukciói (pl. Egry Józsefé), mások pedig a szerkesztőség felkérésére a kortárs művészekről kapott grafikák voltak.

A Balatonnak szentelt 1963. júliusi szám több grafikát is tartalmaz. A balatoni tematikus szám ötletéről Tüskés Tibor így írt Fodor Andrásnak 1963 márciusában: „Ilyesmin töröm a fejem: júliusban egy ún. balatoni számot szeretnék összeállítani, persze nem valami tematikus antológiára emlékeztetőn, hanem nagyvonalúan és sokrétűen bemutatni, „fölfedezni” a Balatont: ismeretlen Egry rajzokkal, Egryről szóló tanulmánnyal, interjú-szerű körkérdéssel, versekkel, novellákkal, rajzokkal.”¹ A számban végül – Fodor András, Illyés Gyula és Németh László Balatonról szóló vallomásos írása mellett – valóban megjelent egy-egy rajz Egry Józseftől és Varga Hajdu Istvántól (*Jelenkor*, 6. évf., 1963/7. sz. 579, 582.).

Az 1963-as Balaton-számnak olyan nagy sikere lett, hogy a következő évben, a júliusi számot ismét a „magyar tengernek” szentelték. 1964 márciusában Tüskés Tibor így írt Fodor Andrásnak: „Ezekbe a napokba férne még egy út Füredre, Lipták Gáborhoz, ami ürügyét adná a balatoni utamnak (az idej balatoni szám előkészítése stb.) [...] Hogy a balatoni ügynél maradjak, arról, hogy föltétlen kéziratot várunk Tőled, ezúttal talán verseket kérünk.”² Levelezésükből kiderül, hogy májusban nagyjából már össze is állt a szám anyaga: „[...] lassan gyűlik a balatoni szám anyaga is. Úgy látszik, hogy mégiscsak júliusban csináljuk meg, nagyon jó lenne, ismétlem,

1 Fodor András és Tüskés Tibor levelezése, I, 1959–1966, sajtó alá rend. Tüskés Anna, Pécs, 2008, 203.

2 Fodor András és Tüskés Tibor levelezése, i. m., 259.

Bandi, ha május 25-ig tudnál bele valamit küldeni. Illyés, Keresztury, Borsos Miklós stb. írása már itt van, s Bertha, Dallos Sándor, Rónay balatoni novelláját közöljük még.”³ A számban végül még ennél is több alkotás jelent meg: Ferenczy Béni és Varga Hajdu István rajzai, továbbá Szij Rezső *Szentiványi Lajos és a Balaton* című, képekkel gazdagon illusztrált írása (*Jelenkor*, 7. évf., 1964/7. sz. 597, 631.). Fodor András az 1945 szeptemberében, tizenhat éves korában írt, majd 1964-ben átírt, *Nádak viharban* című szimbolikus értelmezéseket is megengedő versét küldte el a válogatásba.

Tüskés Tibor hagyatékában azonban még több grafika is megmaradt ebből az anyagból, s belőlük néhány eddig publikálatlan; ezeket most láthatják először az olvasók.

Bojár Iván (1924–1995) *Balaton* című, 1957-es tusrajza, amit az illusztrátor, díslettervező „Tibor barátomnak szeretettel” dedikációval adott a szerkesztőnek (1. kép). A rajz megjelent a *Jelenkor* 1959/6. számában, Bojár Iván más balatoni látképével együtt (*Jelenkor*, 2. évf., 1959/6. sz., 31, 78.).

Nem a Balaton, de a vízi világ ihlette Bokros László (1928–2017) festő, grafikus *Száradó varsák* című rézkarcát (2. kép). Bokros művészi pályája Pécssett indult, első mestere Martyn Ferenc. 1957-ben Szolnokon telepedett le, s ezt a grafikát a szolnoki Tisza-part ihlette. A táj egyszerűsége, nyugalma, csendje tükröződik a rézkarcon.⁴ Bokros 1990-ben Szigligetre költözött, s azóta a Balaton ihleti számos munkáját.

A festő, grafikus Eigel Istvánnak (1922–2000) két *Madarakat* ábrázoló tollrajza maradt fent a hagyatékban (3. kép). Konstruktivista festményeivel és mozaikjaival ellentétben, grafikáit és könyvillusztrációit a természet közvetlen megfigyelése jellemzi.⁵ Ezeket a rajzokon a repülő és egymásnak eleséget adó vízi madarakat ábrázolta Eigel.

Két balatoni témájú linóleummetszet is található a hagyatékban. Az egyelőre nem meghatározott, ismeretlen művész alkotása a *Szent György-hegyet* ábrázolja, prësházzal (4. kép).

A festő, grafikus Szigethy István (1891–1966) *A csónakos* című, 1964-ben készült linómetszetének próbanyomatát ajándékozta Tüskés Tibornak (5. kép). A dedikáció szerint „Ez a példány Tüskés Tibornak készült meleg barátsággal”. Szigethy több művének is témája volt a csónakos motívum. A korábban *Halászfű*, majd *Evezős* címmel a műkereskedelemben feltűnt olajkép központi, a kompozíciót uraló eleme a csónak orrában térdelve evező fiú alakja (olaj, vászon, 95x75 cm, jelzés jobbra lent: Szigethy, Násfa Galéria – 6. kép).

Két tollrajz ugyancsak balatoni témát jelenít meg. Az egyelőre nem meghatározott, ismeretlen művész alkotása *Vitorlásokötőt* ábrázol (7. kép).

Szikra János (1921–2009) *Virágcsendéletének* háttérében látjuk a Balatont (8. kép). A budapesti Képzőművészeti Főiskola elvégzése után a festő egész munkássága Somogyhoz és a Balatonhoz kötődik: 1951–1969 között Marcaliban, 1969-től 1984-

³ Fodor András és Tüskés Tibor levelezése, i. m., 259, 264.

⁴ Lásd erről: KOCZOGH Ákos, *Bokros László*, Bp., 1986, 5.

⁵ Vö. FECSKE András, *Eigel István és Tassy Klára*, Bp., 1996.

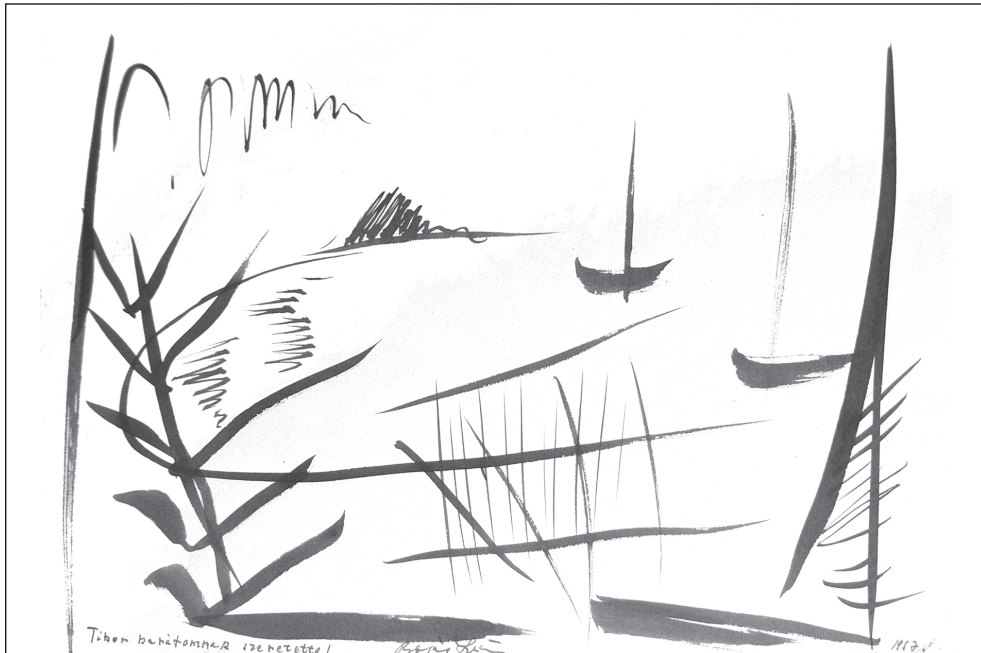
ig, nyugdíjba vonulásáig Fonyódon tanított. Alkotásainak legfőbb ihletője a balatoni táj, melynek tanulmányozásához fonyódi műterme nyújtott lehetőséget (pl. *Fonyódi fák* és *Esőfüggöny a Balatonon* című festményei).⁶ Több festményén és grafikáján is megfigyelhető az a kompozíciós megoldás, hogy az előtér (virág)csendélete mögött felsejlik a balatoni táj, az északi part hegyei (9. kép).⁷

A hagyatékban található, eddig ismeretlen képek jegyzéke:

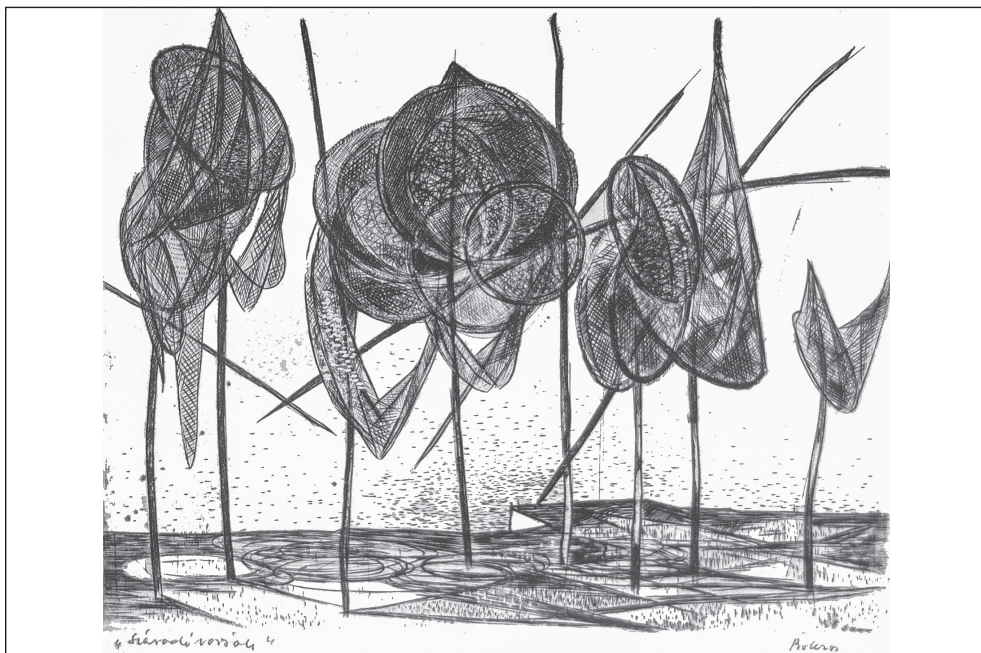
1. Bojár Iván: *Balaton*. Magántulajdon
2. Bokros László: *Száradó varsák*. Magántulajdon
3. Eigel István: *Madarak*. Magántulajdon
4. Ismeretlen művész: *Szent György-hegy*. Magántulajdon
5. Szigethy István: *A csónakos*. Magántulajdon
6. Szigethy István: *Evezős*. Magántulajdon
7. Ismeretlen művész: *Vitorlásokkötő*. Magántulajdon
8. Szikra János: *Virágcsendélet*. Magántulajdon
9. Szikra János: *Téli Balaton, Virágcsendélet*. <http://artportal.hu>

6 Szikra János gyűjteményes kiállítása, Marcali Nagyközségi Tanács Helytörténeti Múzeum, 1972. november 5.

7 *Virágcsendélet*. „Tisztelet Fonyódnak”, Szikra János kiállítása 1996. március 22-től április 22-ig, Fonyód, 5.

1. Bojár Iván: *Balaton*. Magántulajdon

2. Bokros László: *Száradó varsák*. Magántulajdon

3. Eigel István: *Madarak*. Magántulajdon

4. Ismeretlen művész: *Szent György-hegy*. Magántulajdon

8. Szikra János: *Virágcsendélet*. Magántulajdon

9. Szikra János: *Téli Balaton, Virágcsendélet*. <http://artportal.hu>